

ною процедурою і мінімальною ставкою оподаткування.

6. Пріоритетом регіональної політики держави у покращенні використання трудового потенціалу депресивних регіонів Західної України (в тому числі на Прикарпатті) повинна стати активна протидія безробіттю, створення нових робочих місць.

7. Підготовка кадрів у депресивних регіонах повинна здійснюватися на основі формування регіонального замовлення та належного державного фінансування.

1. Васильченко В.С., Гриненко А.М., Грішнова О.А., Керб Л.П. Управління трудовим потенціалом: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 403 с.

2. Ехануров Ю.І. Демографічний розвиток як державний пріоритет України // Демографія та соціальна економіка. Наук. – екон. журнал. – К.: ІДСД НАН України. – 2005. №2. = с. 3 – 6.

3. Шишкін В.С. Людський розвиток: оцінка та основні напрями підвищення його рівня. – Автореф. к.е.н. / 08.09.01. – Демографія, економіка праці,

соціальна економіка і політика. – К.: ІДСД НАН України, 2004. – 20 с.

4. Куценко В.І., Войтович О.О. Стан забезпечення населення медичною допомогою (на прикладі Волинської області) // Економічні науки. Серія “Регіональна економіка” 36. наук. праць. Вип., 3. – Ч. 2. – Луцьк: ЛДТУ, 2006. – с. 17 – 25.

5. Статистичний щорічник України / Під. ред. Осауленка О.Р. К.: Вид-во: Консультант, 2005. – 592с.

6. Кривов'язюк І.В., Заблоцька І.Л., Фінансово-економічні механізми житлового будівництва в регіоні. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 144 с.

7. Ільч Л.М. Трудовий потенціал України та ефективність його використання. – Автореф.... к.е.н. / 08.09.01. – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – К.: ІДСД НАН України, 2006. 20 с.

In the article some problems of financing of human development are analyzed on the example of the Volyn region, the ways of improvement of medical service of population of region, housings his, necessary changes prove, are offered in the tax system of Ukraine, in the financial policy of country on the whole.

Ткаченко А.М., Гузля М.В.

ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ

На сучасному етапі розвитку економіки України все більш важливим стає професійне управління фінансами підприємств з метою отримання максимального прибутку, використовуючи при цьому найсучасніші технології й обладнання. У пропонованій статті подається класифікація фінансових ресурсів та розглядається структура управління ними.

Ключові слова: фінансові ресурси, активи, фінансове управління, антикризове управління, фінансова інформація, фінансова звітність, фінансові ризики.

I. Вступ. В ринкових умовах розвитку України все більшого значення набуває професійне управління фінансовими ресурсами. Тому з боку вчених-науковців та практиків посилено увагу до визначення сутності фінансових ресурсів. Визначальними ознаками, що характеризують структуру фінансових ресурсів є:

джерела створення (зовнішні й внутрішні) [1, 531];

цільова спрямованість [2, 108];

тривалість використання коштів фінансування [3, 83];

форма власності [4, 478];

напрямки використання [5, 56].

Це дозволяє представити класифікацію фінансових ресурсів і дає можливість чітко визначити їх склад і напрямки використання (табл. 1).

II. Постановка завдання. При розподілі фінансових ресурсів формуються вартісні пропорції. Завданням фінансового менеджера є визначення раціональних співвідношень між власним і позиковим капіталом, оборотними й необоротними активами, обсягом фінансування розширеного виробництва, поточних та інших витрат. Дані пропорції повинні бути економічно обґрунтованими, оскільки впливають на ефективність діяльності підприємства.

III. Результати. Для успішної реалізації функції управління фінансами необхідна наявність великого обсягу різної інформації фінансового характеру.

Класифікація фінансових ресурсів

ОЗНАКИ	ВИДИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ			
	Внутрішні		Зовнішні	
Джерела створення	Утворені за рахунок власних коштів	Утворені за рахунок дорівняних до них коштів	Що мобілізуються на фінансовому ринку	Що надходять в порядку розподіли
	прибуток від основної діяльності	амортизаційні відрахування	кошти від продажу власних цінних паперів	страхові відшкодування по ризиках
	прибуток від виконуваних НДР і ін. цільові доходи	виторг від реалізації вибулого майна	кредитні інвестиції	реалізація страхових полісів і заставних свідоцтв
	прибуток від фінансових операцій	стійкі пасиви		фінансові ресурси, формовані на пайових початках (участі на паях поточній і інвестиційній діяльності)
	прибуток від СМР, виконуваних господарським способом	накопичення нерозподіленого прибутку		дивіденди, відсотки по цінних паперах інших емітентів
	позареалізаційні доходи	цільові надходження		фінансові ресурси, що надходять від союзів, асоціацій, галузевих структур
		резервний фонд		бюджетні асигнування, субсидії, субвенції
		пайові й інші внески членів трудового колективу		
Цільова спрямованість	Фінансові ресурси цільового призначення Фінансові ресурси багатоцільового призначення			
Тривалість використання грошових коштів фінансування	Фінансові ресурси короткострокового призначення Фінансові ресурси багатоцільового призначення (авансовані в основний капітал)			
Форма власності	Власні Позикові			
Напрямки використання	На розвиток економіки підприємства На соціально-культурні заходи На розвиток науки На обслуговування позикових фінансових ресурсів Надання благодійної допомоги Інші витрати підприємства			

Інформаційна система (або система інформаційного забезпечення) фінансового менеджменту є процесом безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування й підготовки ефективних оперативних управлінських рішень за

всіма аспектами фінансової діяльності підприємства [6, 60]. Інформаційна система поєднує зовнішні й внутрішні джерела інформації [7, 255].

Розрізняють зовнішні й внутрішні користувачі інформації. До зовнішніх користувачів відносять: кредитори підприємства,

потенційні інвестори, контрагенти підприємства з операційної діяльності; податкові органи; аудиторські фірми; привабливі фінансові консультанти й експерти, фондова біржа (при котируванні на ній цінних паперів, емітованих підприємством), інші зовнішні користувачі. Внутрішніми користувачами фінансової інформації є: керівники (директори) підприємства, фінансові менеджери всіх рівнів, власники (акціонери підприємства), інші внутрішні користувачі.

Зовнішніми джерелами інформації є: інформаційні агентства, що надають дані як в електронному вигляді, так і на паперових носіях;

законодавчі й регулюючі інструменти нормативно-правового характеру;

інформація, яку надають клієнти, партнери, контрагенти в електронному вигляді й на паперових носіях.

Внутрішніми джерелами інформації є: інформаційні системи, призначені для поточного управління фінансово-економічною діяльністю: фінансовий облік, управлінський облік, фінансовий контролінг;

системи внутрішньофірмового електронного документообігу;

документи з електронних сховищ; документи на паперових носіях, сформовані системами забезпечення управління фінансово-економічною діяльністю господарюючого суб'єкта.

Система показників, сформована із внутрішніх джерел, поділяється на три блоки [8, 279]:

Блок 1. Показники фінансово-економічного стану за даними фінансового обліку й звітності (показники структури активів капіталу, показники ефективності діяльності, показники ефективності використання фінансових ресурсів).

Блок 2. Показники, що характеризують результати діяльності центрів фінансової відповідальності за даними управлінського обліку й фінансового контролю (показники, що характеризують фінансові результати за сферами діяльності, показники фінансових результатів діяльності окремих центрів відповідальності).

Блок 3. Нормативно-регулюючі показники (показники операційної, фінансової, інвестиційної діяльності, показники функціонування окремих сегментів фінансового ринку).

Основа інформаційного забезпечення формування показників фінансово-економічного стану становлять дані фінансового обліку й звітності. У сучасних умовах фінансова звітність підприємства, з одного боку, є одним з основних інструментів управління господарюючим суб'єктом і виступає сполучною інформаційною ланкою між господарюючим суб'єктом і суспільством, а з іншого боку – є головним джерелом інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Фінансова звітність виконує три важливі економічні функції [9, 134]:

представляє власникам і кредиторам господарюючого суб'єкта інформацію про поточний фінансово-економічний стан і ефективність фінансово-економічної діяльності за поточний період;

дає можливість намічати основні прогностичні орієнтири й межі розвитку фінансово-економічної діяльності господарюючого суб'єкта;

на її основі розробляються облікові моделі, які використовуються при дослідженні керованих параметрів і фінансовому обґрунтуванні стратегічних планів розвитку господарюючого суб'єкта.

Основними документами, що регулюють порядок складання й подання фінансової звітності на Україні є Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [10]; Положення (стандарти) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності», «Баланс», «Звіт про фінансові результати», «Звіт про рух грошових коштів», «Звіт про власний капітал» [11]; План рахунків бухгалтерського обліку підприємств і установ [12]; Поточні накази Міністерства фінансів України «Про річну (квартальну) бухгалтерську звітність організацій».

Суб'єктом управління фінансами на підприємстві є фінансова служба, що виробляє й реалізує стратегію й тактику управління фінансами з метою поліпшення фінансового стану підприємства. Залежно від обсягів і складності завдань, які вирішуються на підприємстві, його фінансова служба може бути представлена:

фінансовим управлінням – на великих підприємствах;

фінансовим відділом – на середніх підприємствах;

фінансовим директором або головним бухгалтером, що займається не тільки питаннями бухгалтерського обліку, але й питаннями фінансової стратегії – на малих підприємствах.

Слід зазначити, що фінансові служби більшості сучасних підприємств формувалися в часи адміністративно-планової економіки. Сучасні умови господарювання вимагають від цих підрозділів виконання функцій забезпечення інвестиційної привабливості підприємства, вибору найбільше, найбільш дешевих і при цьому надійних джерел фінансування, розробки оптимальної дивідендної політики й стратегії фінансового забезпечення розширеного відтворення, визначення кола платоспроможних споживачів продукції, пошуку можливих шляхів зниження податкового пресу в рамках чинного законодавства. У зв'язку з цим стає очевидною необхідність реформування фінансових

служб підприємства, професійної перепідготовки їх співробітників.

У загальному вигляді система управління фінансами на підприємстві представлена на *рис. 1*.

Своєчасний фінансовий менеджмент включає вивчення дій, пов'язаних із придбанням, злиттям, фінансуванням, управлінням активами. Основні функції фінансового менеджменту зводяться до прийняття рішень у трьох напрямках: інвестиції, фінансові рішення й рішення, пов'язані з управлінням активами. Таким чином, у його рамках здійснюється пошук відповідей на питання: якою повинна бути структура активів, як повинні співвідноситися грошові ресурси й товарно-матеріальні цінності і як вони повинні розподілятися між підрозділами фірми, а також, яка повинна бути дивідендна політика, як забезпечується формування специфічних ме-

Рис. 1. Система управління фінансами підприємства

тодів роботи з оборотними коштами й грошовими активами [13, 263].

Виходячи з цього основними функціями фінансового управління на підприємстві є (Рис. 2): управління активами; управління капіталом підприємства; управління інвестиціями; управління грошовим потоком; управління фінансовими ризиками; антикризове фінансове управління при загрозі банкрутства.

Управління активами здійснюється у двох напрямках: управління оборотними активами й управління необоротними активами.

приємства в попередньому періоді; оптимізацію загального обсягу й складу необоротних активів; забезпечення їх своєчасного відновлення й ефективного використання; формування принципів оптимізації й структури джерел фінансування необоротних активів.

Управління капіталом відбувається у наступних напрямках:

- управління вартістю капіталу (власного й позикового);
- управління структурою капіталу;
- управління залученням капіталу.

Рис. 2. Функції фінансового управління на підприємстві

Управління оборотними активами передбачає аналіз оборотних активів підприємства в попередньому періоді; визначення принципових підходів до їх формування; оптимізацію обсягів оборотних активів; оптимізацію співвідношення постійних і змінних частин оборотних активів; забезпечення їх необхідної ліквідності; забезпечення підвищення їх рентабельності; забезпечення оптимізації втрат оборотних активів у процесі використання; формування визначальних принципів фінансування їх окремих видів; оптимізацію структури джерел фінансування оборотних активів.

Управління необоротними активами включає аналіз необоротних активів під-

Управління вартістю власного капіталу включає визначення його вартості, визначення вартості нерозподіленого прибутку останнього звітного періоду; оцінку вартості додатково приваблюваного акціонерного капіталу. Управління вартістю позикового капіталу полягає в оцінці вартості фінансового кредиту (банківського кредиту, фінансового лізингу); визначенні вартості позикового капіталу, приваблюваного за рахунок емісії облігацій; оцінці вартості товарного кредиту.

Управління структурою капіталу зводиться до встановлення оптимальних для даного підприємства пропорцій використання власного й позикового капіталу. Процес опти-

мізації структури капіталу включає: аналіз капіталу підприємства; визначення загальної потреби в капіталі; оптимізацію його структури за трьома критеріями: максимізації рівня фінансової рентабельності, мінімізації рівня фінансових ризиків, мінімізації за вартістю; формування показника цільової структури капіталу.

Управління залученням капіталу здійснюється в розрізі двох напрямків: управління залученням власного капіталу (за рахунок внутрішніх зовнішніх джерел) і управління залученням позикового капіталу (за рахунок внутрішніх і зовнішніх).

Управління залученням власного капіталу за рахунок внутрішніх джерел здійснюється в процесі розподілу прибутку шляхом установлення рівня її капіталізації. Управління залученням власного капіталу за рахунок зовнішніх джерел здійснюється шляхом розробки емісійної політики або емісійного плану. На цьому етапі здійснюється дослідження можливостей ефективного розміщення передбачуваної емісії, обсягу емісії, визначення номіналу, видів і якості акцій, що емітуються.

Управління залученням позикового капіталу за рахунок внутрішніх джерел зводиться в основному до прогнозування приросту суми внутрішньої кредиторської заборгованості нетоварного характеру, за рахунок зовнішніх джерел – у розрізі окремих видів цих джерел (банківський кредит, товарний кредит, емісія облігацій).

Управління інвестиціями на підприємстві спрямовано на вибір найбільш ефективних напрямків вкладення коштів у підвищення його конкурентноздатності [4, 89].

Управління грошовим потоком. Фінансове управління підприємством з позиції управління грошовим потоком відображає динамічний процес функціонування оперативної, інвестиційної й фінансової діяльності підприємства й дозволяє контролювати фінансову стабільність підприємства й забезпечити його економічний ріст. Процес управління грошовим потоком здійснюється в таких напрямках: обґрунтування мінімально необхідного обсягу коштів, який повинен бути в обороті підприємства для забезпечення всіх видів діяльності; раціональне використання коштів; вирівнювання платежів з метою запобігання надмірних коливань грошового потоку; здійснення контролю за

створенням і використанням платіжних коштів.

Управління фінансовим ризиком передбачає дії по зниженню витрат, пов'язаних з ризиком. Фінансові ризики виражаються в імовірності збитку за результатами здійснення окремих фінансових операцій (кредитування, фінансові інвестиції, емісія цінних паперів). Втрати й заходи щодо їхнього попередження оцінюються в грошовому вираженні. Завдання фінансового менеджменту – зрівноважити ці два види витрат і спланувати процес укладання нових угод з мінімальним ризиком. Процес управління фінансовим ризиком може бути розбитий на шість послідовних стадій: визначення мети; з'ясування ризику; оцінка ризику: вибір методів управління ризиком: їхнє здійснення й оцінка результатів [14, 6-7].

Антикризове управління являє собою сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур щодо конкретного підприємства – боржника. Антикризове управління є категорією мікроекономічною й відображає виробничі відносини, які складаються на рівні підприємства при його оздоровленні або ліквідації [15, 35]. У процесі антикризового управління проводиться аналіз його фінансово-економічного стану, розробляються стратегії в сфері маркетингу, інвестицій і управління ризиком, фінансування. Система антикризового управління містить у собі також підсистеми виробничого менеджменту, контролінгу, податкової політики й підсистему забезпечення безпеки, що особливо важливо в умовах конкуренції.

IV. Висновки. Таким чином, на підприємстві необхідно формувати таку систему управління фінансовою діяльністю, при якій домінуюча роль приділяється перспективним фінансовим рішенням у динаміці, а на основі попередньої аналітичної оцінки фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта можливо оцінити ефективність прийнятих у минулому фінансових рішень і здійснити вибір фінансової стратегії з урахуванням зовнішнього середовища, що постійно змінюється.

1. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства. – К.: Либідь, 1995. – 160 с.
2. Сутормина В.М., Федосов В.М., Рязанова Н.С. Фінанси зарубіжних корпорацій. – К.: Либідь, 1993. – 248 с.

3. Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С. Финансы предприятий. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 343 с.
4. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – В 2 Т. – Т.2. – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с.
5. Финансы підприємств: Навчальний посібник: Курс лекцій / За ред. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 268 с.
6. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – В 2 Т. – Т.1. – К.: Ника-Центр, 1999. – 592 с.
7. Ефимова О.В. Как анализировать финансовое положение предприятия. – М.: АО Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1994. – 456 с.
8. Костирко Л.А. Стратегія фінансово-економічної діяльності господарчого суб'єкта: методологія і організація. Монографія. – Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2002. – 560 с.
9. Боди Зви, Мертон Роберт. Финансы: Пер. с англ.: Уч. пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 592 с.
10. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996 від 16.07.99 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №33. – Ст. 1706.
11. Наказ Міністерства фінансів України «Про

затвердження Положення (стандартів) бухгалтерського обліку» № 87 від 31.03.99 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №25. – Ст. 1217.

12. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування» № 291 від 30.11.99 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – №52. – Ст. 2606.

13. Уткин Э.А. Финансовый менеджмент. – М.: Зерцало, 1998. – 272 с.

14. Сердюкова И.Д. Управление финансовыми рисками // Финансы. – 1995. – №12. – С. 6-9.

15. Теория и практика антикризисного управления: Учебник для вузов / Под ред. С.Г. Беляева и В.И. Кошкина. – М: Закон и право, ЮНИТИ, 1996. – 469 с.

During contemporary period of Ukrainian economy development more attention should be paid to the professional enterprise financial management with the aim of getting maximum profit while maintaining modern technologies and hardware. The present article provides a classification of financial recourses and highlight the structure of their management.

Гришнова О. А., Карюк В.І.

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОХОРОНУ ПРАЦІ: СОЦІАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ І ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Статтю присвячено обґрунтуванню економічних умов, які б спонукали керівництво вітчизняних підприємств до впровадження заходів з охорони праці. Досліджуються методи підвищення ефективності витрат на запобігання виробничому травматизму та усунення впливу шкідливих факторів на життя і здоров'я людей.

Ключові слова: охорона праці, соціальна необхідність охорони праці, економічна ефективність витрат на охорону праці, виробничий травматизм, забезпечення безпеки праці.

І. Вступ. Впродовж багатовікової історії людства проблеми здоров'я та безпеки праці завжди посідали чільне місце в соціальному та економічному житті суспільства і були пов'язані з розвитком суспільного виробництва та формуванням суспільного буття. Цілковито зрозуміло, що вивченню питань охорони праці приділялась серйозна увага. Вчені, інженери, лікарі, психологи, представники інших наук та фахів вивчали проблеми створення безпечних та нешкідливих умов та

засобів праці. Зокрема, значний внесок у дослідження з питань безпеки праці та виробничого середовища належить визначним російським та українським вченим: І.М. Сеченову, В.Л. Кірпічову, П.К. Худякову, М.А. Павлову, Л.І. Медведю, І.В. Соколову-Петрянову, Н.Д. Золотницькому, Н.А. Стрельчуку, П.А. Доліну, К.Н. Ткачуку, Г.Т. Гогіташвілі та ін. На підставі цих досліджень розробляються заходи та засоби, спрямовані на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

За розрахунками Німецької ради підприємців, наслідки нещасних випадків коштують у 10 разів дорожче, ніж вартість заходів щодо їх запобігання. [6] В Україні, враховуючи вкрай малі витрати на заходи з охорони праці, ця різниця, за нашими оцінками, ще більша. Фахівці Міжнародної організації праці (МОП) підрахували, що економічні витрати, пов'язані з нещасними випадками на виробництві, складають більше 1 % світового валового внутрішнього продукту. [6]. Із вищезазначеного стає зрозумілим, що дослідження проблеми забезпечен-